

Z P R Á V Y Z E S E K C E N E W S F R O M T H E S E C T I O N

18. bryologicko-lichenologické dny

Tradiční podzimní setkání Sekce je plánováno na 22.-25.9.2005, dosud se však nepodařilo žádné místo setkání zajistit. O případném konání akce budou všichni informováni hromadným e-mailem či dopisem a informace budou k dispozici také na webových stránkách Sekce.

Jak tomu bylo o 12. jarním bryo-lichenologickém setkání na Křivoklátsku

Je obtížné psát čtivou zprávu z bryolichenologického setkání, když jsme zahlceni akčními informacemi z našich silnic, televizních anket, zasedání vlády, nepokojů v muslimských zemích a zánětem středního ucha krále Ngotsiho. Po všech těchto událostech si má někdo číst, že někde v malebné krajině Oty Pavla se odehrávalo již 11. dějství společného bryologicko-lichenologického setkání, počasí bylo nádherné, nikdo nezabloudil ani si v náročnějším terénu končetiny nepolámaly, ubytování i večerní posezení proběhly spontánně a beze zvrátů, auta dobře posloužila... Zkrátka „nuda, nuda, šed', šed'“. Stalo se však již tradicí, že se nepřítomným předkládá to, co vše mohli zažít, kdyby byli přítomnými a přítomným sklerotikům se předkládá, co se vlastně za jejich přítomnosti odehrálo. Nejinak je tomu i tentokrát.

Společné setkání tentokrát bezvadně připravila Jana Kocourková. Několik budov hájovny Emilovny nedaleko Karlovy Vsi hostilo více než 50 bryologů a lichenologů spřátelených slovanských i neslovanských zemí. S ohledem na počet účastníků byly bryo- a lichenologické exkurze (již takřka tradičně) oddělené. Čtvrteční příjezdové odpoledne strávili lichenologové i bryologové na Velké a Malé Pleši. Na svahu porostlém řídkou doubravou se skalními výchozy s vrcholovou holinou byly zaznamenávány především epifytické a epipetrické lišejníky. O večerní program se postaral dlouhodobý vedoucí CHKO Křivoklátsko Ing. Štěpánek, který v obsáhlé přednášce slovem i obrazem informoval o chráněné oblasti a rezervacích. Páteční exkurze se odehrávala povětšinou v údolí Úpořského potoka a bryologická a lichenologická exkurzní trasa se při ní částečně kryla. Vrcholem trasy bylo zdolání skalnatého ostrohu se zříceninou hradu Týřova. Z lišejníků byly demonstrovány například *Arthonia radiata*, *Opegrapha vermicellifera*, *Bacidia fuscoviridis* a *Caloplaca rubelliana*. Jako koncovku si část účastníků dala pochod k hájovně Emilovně, zatímco osamocení řidiči se nepřehlednou krajinou trmáceli přes kopečky zpět k autům vybaveni v lepším případě mapou, satelitní navigací a zpochybnitelným orientačním smyslem. Plánovaný večerní program se vzhledem k nepřítomnosti přednášejících změnil; částečně byly determinovány aktuální sběry, částečně byla sledována krátká dokumentační přednáška z rumunského Retezatu. Sobotní lichenologická exkurze začala v údolí Tyterského potoka a pokračovala přes rezervaci Valachov, v jejíž horní části se v okolí ústí štoly vyskytuje ferofilní lichenoflóra (*Rhizocarpon oederi*, *Lecanora epanora*, *Lecanora subaurea*, *Acarospora sinopica*). Po odborné exkurzi následovala kulturní vložka – návštěva legendárních míst spojených s osobou Oty Pavla. Bryologická exkurze se v sobotu odehrávala v údolí Vůznice, ale část bryologů navštívila odpoledne ještě PP Vraní skála. Večerní posezení u ohně bylo příjemným završením dne. Neděle byla jako obvykle poznamenána odchody a rozchody. V malých skupinkách byly navštěvovány různé lokality, například Krušná hora, Velíz, Brdatka, Čertova skála aj. Jinak se „nic vážného nestalo, všechno eremy“.

S použitím citátů Největšího Čecha a poskládaných fragmentů vzpomínek zapsali pu, jph a jk

Hold Ivanu Pišútovi

Životní jubileum je důvodem nejen oslavě a lidskému setkání, ale i k zamyšlení nad životem osobnosti. Jde-li o jubileum kulaté, životní dráhu dlouhou a bohatou a ještě k tomu jde o osobnost výraznou i významnou, zaslouží si hold v širším a oficiálnějším pojetí. Většinou se obě tyto roviny nsnadno kloubí a často jsou oba typy připomenutí jubilea časově, nezřídka i prostorově odděleny. Sedmdesátiny Ivana Pišúta, nestora a především zakladatele moderní slovenské lichenologie, nepochybně byly důvodem, aby zahrnovaly všechny výše zmíněné aspekty. Navíc krásným dárkem byla mezinárodní konference „Diverzita lišejníkův – poznanie, zmeny a trendy vývoja“, kterou na počest svému učiteli a kolegovi uspořádaly žacky jubilanta A. Lackovičová, A. Guttová a E. Lisická 10. března na půdě Botanického ústavu SAV v Bratislavě. Formou (14 přednášek, 1 poster, 15 aktivních účastníků – 7 ze Slovenska a po čtyřech z Polska a České republiky) a především obsahem to byla důstojná a svébytná akce vysoké odborné úrovně, která všem účastníkům zahrnující zástupce botanické obce různých specializací podala názorný přehled o problematice lišejníkové flóry střední Evropy. Vedle odborných přednášek připomněl životní běh oslavence v obraze, citacích a historkách milý příspěvek jeho kolegy a přítele P. Lizoně, na závěr zazněly přátelské pozdravy jubilantovi. Štěstím pro slovenskou lichenologii je nejen vděčí osobnost jubilanta, ale i organizačně zdatný tým následovníků. Na přípravy byla poměrně krátká doba, navíc pro jejich kolegu vše probíhalo pochopitelně značně konspirativně. Výsledkem bylo skvělé spojení jak důstojného holdu oslavenci, tak i neformálního setkání v srdečné a vskutku přátelské atmosféře. Právě tento rys všichni hosté velmi vděčně pociťovali a oceňovali. Nepochybně základem je tradiční pohostinnost i vřelejší a emotivnější založení, charakteristické to rysy slovenské povahy (tento gradient – s mezistupněm na Moravě – byl pro nás příjždějí od západu vždycky zaznamatelný, nicméně se zdá, že poslední dobou je i zřetelnější, a to nejen v botanickém prostředí). V každém případě díky všem organizátorkám za milé setkání, jubilantovi dobré zdraví a „Mnoga ljeta“!

Jiří L i š k a

Selendorf

V Bratislavě na Dúbravskej ceste (areál ústavů SAV, mj. též Botanický ústav) se odehrála po akci IP70 (viz výše) ještě další konference. Dne 1. dubna se sešli zástupci různých specializací botaniků a zoologů na 1. Selenderské konferenci. Historický počátek této akci byl položen před 2 roky, kdy zoologové chtěli zabránit zahradníkům, aby pročistili asi desetiarový kousek lesa poblíž jejich ústavu. Nalezeným důvodem k zamítnutí bylo prohlášení, že jde o trvalou monitorovací plochu. Pro věrohodnost byl monitorovací výzkum proveden a zaznamenal pozoruhodně vysokou hodnotu diversity avifauny (64 druhů) i lichenoflóry (celkem 28 druhů). Počet lišejníkův byl neobyčejně vysoký (10× převyšoval počet mechorostů a 4× počet velkých hub – i když výzkum těchto skupin nebyl tak intenzivní jako v případě lišejníkův) a z hlediska kvality šlo o ještě větší překvapení: tři nové druhy pro Slovensko, v dalších dvou případech druhá lokalita (viz Biologia 56: 355–361).

Název konference dalo jméno středověké zaniklé osady Selendorf, o níž se správcové studijní plochy domnívají, že byla původně chorvatská, mohla se jmenovat Selendra a mohla se rozkládat v oblasti dnešního areálu SAV. Konference byla multidisciplinární i multikulturní. Vedle rodného jazyka většiny akademiků této lokality byla jednacím jazykem i záhoráčtina, coby rodný jazyk menšiny přítomných. To bylo důvodem, proč všichni účastníci byli velmi zasaženi nejen obsahem, ale především formou příspěvku. V dalších příspěvcích došlo vzhledem k datu konference ještě k dalším překvapivým odhalením: zoologové našli důkazy o tom, že lokalita slouží jako refugium smečce vlků, která loňského roku roztrhala místního jezevce, postupně se fantaskní domněnky o pobytu medvědů téměř měnily v důkazy (nebylo ovšem zcela jednoznačně rozhodnuto, zda medvědi v minulosti či v budoucnosti).

Celá konference se odehrávala v terénu, přímo *in situ*. Počasí bylo příjemnější než pověstný apríl a všichni účastníci se rozcházelí s pocitem dobře vykonané a zejména užité práce. A to vše

díky hlavnímu organizátorovi Mikimu a záhorácké rodačce Evičce (oba Lisických). Celou akci organizovala s.r.o. ZAPRI za sponzorské podpory agentury AZAROFIS.

Jiří L i š k a

Ocenění

Na návrh lichenologické pracovní skupiny byla na Valném shromáždění Slovenské botanické společnosti dne 21. dubna 2005 udělena Holubyho pamětní medaile SBS RNDr. A. Lackovičové, CSc. Ocenění je pojmenováno po vynikajícím botanikovi, evangelickém faráři Jozefu Ľudovítu Holubym (v r. 1920 byl mezi prvními zvolenými čestnými členy Československé botanické společnosti) a je udělováno za publikování pozoruhodných vědeckých prací. A. Lackovičové bylo toto ocenění uděleno za významný autorský podíl na publikacích Checklist of lichens of the Western Carpathians (Bielczyk & al. 2004) a A catalogue of Eastern Carpathian Lichens (Kondratyuk & al. 2003). Holubyho pamětní medaile je udělována též zahraničním botanikům za vynikající přínos v oblasti botanických věd a výzkum slovenské flóry, mezi českými botaniky jsou i lichenologové A. Vězda (Bryonora 16: 32) a Z. Černohorský.

Jiří L i š k a

Z činnosti Sekce

Bryo-lichenofanerologická exkurze pražské katedry a ČBS letos proběhla 9. dubna. Skupinu 20 účastníků vedli do skal a lesů v údolí Loděnického potoka v Českém Krasu Z. Palice, Z. Soldán a P. Havlíček. Trasa exkurze vedla z Vráže přes Svatého Jana pod Skalou, kde jsme si prohlédli kostel sv. Jana Křtitele a jeskyni Sv. Ivana a potom dále přes lesy do Srbska. Někteří účastníci zdolali i vyhlídku u kříže na Svatojánské skále. Přes nepřízeň počasí se nám podařilo zaznamenat některé zajímavé druhy, z lišejníků to byla např. *Peltigera horizontalis*. Exkurzi jsme zakončili příjemným posezením v hospůdce U kapličky v Srbsku.

Ondřej P e k s a

Botanické oddělení Moravského zemského muzea ve spolupráci s Ústavem lesnické botaniky, dendrologie a typologie LDF MZLU v Brně uspořádali ve dnech 30.4.-1.5.2005 bryologický víkend. Pod vedením Ivana Novotného a Svatavy Kubešové jsme v sobotním dopoledni navštívili travnaté stráně přírodní památky Kavky s teplomilnou květenou v sousedství vápencového lomu na Hádech na severním okraji Brna. Cestou na lokalitu a na lokalitě samotné bylo demonstrováno 22 druhů mechorostů. V odpoledním bloku jsme v učebně na LDF pozorovali důležité znaky na 10 vybraných druzích za pomoci mikroskopů. V neděli dopoledne probíhala druhá terénní exkurze, tentokrát do hadcového lomu u obce Věžná. Cestou a v lomu bylo demonstrováno 55 druhů mechorostů. Celkově se víkendu zúčastnilo 16 zájemců z řad studentů i široké veřejnosti.

Petra K r e j č í

V sobotu 7. května 2005 zorganizovala východočeská pobočka ČBS lichenologickou exkurzi do přírodního parku Orlice. Vedení exkurze se ujal Josef Halda z MGOH v Rychnově nad Kněžnou. Zúčastnilo se celkem 9 zájemců, kteří se vydali z Nepasic u Třebechovic pod Orebem k přírodní památce Orlice. V rovinnaté krajině jsme nacházeli zpravidla samé běžné lišejníky. Z přibližně 30 zaznamenaných druhů stojí za zmínku *Chaenotheca trichialis* a *Hypogymnia tubulosa*. Většina zjištěných lišejníků patřila mezi epifyty. Poznávání lišejníků jsme si zpestřili také „troubením na pampelišky“ a vyhledáváním vody pomocí vrbových proutků. To vše se samozřejmě neobešlo bez náležité dokumentace v rukou Josefa Kučery.

Jiří M a l í č e k

V sobotu 14.5.2005 vedl J. Kučera bryologickou exkurzi z Vyšného přes rašeliniště Žofinka na Jakuli. Zajímavé nálezy (viz stejnojmennou rubriku v tomto čísle, mile navíc překvapil i bohatě plodný druh *Orthotrichum obtusifolium* u rybníčku poblíž Obory či bohaté porosty játrovky *Nowellia curvifolia* na Žofince a Malém Blatě) tentokrát početně převyšovaly počet účastníků, výšlap v mimořádně pěkném počasí však byl přesto v hospodě na Jakuli zhodnocen jako mimořádně zdařilý.

Jan Kučera

V pátek 20.5.2005 se pod hlavičkou NP Šumava a vedení Z. Paliceho uskutečnila bryologicko-lichenologická exkurze pro veřejnost. Ta byla směřována na Stožeckou skálu a přilákala asi tucet účastníků. Po úvodní půldruhé hodině a ušlých zhruba sto metrech v intravilánu obce Stožec se počet posluchačů začal nepatrně snižovat. Z lišejníků potěšil nález drobnohledných plodnic efemérního zástupce rodu *Vezdaea* na křižovatce cest Dobrá – České Žleby – Stožec. V okolí Stožecké kaple byl potvrzen relativně bohatý výskyt ohroženého mechu *Neckera pennata*. Největší vytrvalci se zúčastnili závěrečného orientačního pochodu přes lesy, křoviny, paseky a bažiny k hospůdce „U Němečka“ v Dobré, kam je neomylně zavedl vedoucí exkurze.

zp

Výzvy

Milí kolegové – bryologové!

Rád bych inicioval vytvoření pracovní skupiny na výzkum rozšíření a ekologie, popř. i biologie epifytických mechorostů u nás. Jsem přesvědčen, že máme vůči studiu epifytů velký dluh a stálo by určitě za to se jimi více zabývat. Proto bych uvítal, kdyby mě zájemci o práci v této skupině kontaktovali (co nejdříve) a následně bychom se mohli sejít na pracovní schůzce, kde bychom přesně stanovili cíle výzkumu. Těším se na spolupráci s Vámi!

Vít'a P l á š e k (vita.plasek@seznam.cz)

Protože se v poslední době intenzivně věnuji sběru terénních i herbářových dat o rodech *Orthotrichum*, *Uloa* a *Zygodon*, uvítám jakékoliv Vaše položky k revizi, floristická či ekologická data, popř. i typy na zajímavé lokality s výskytem těchto epifytů. Předem všem děkuji!

Vít'a P l á š e k (vita.plasek@seznam.cz)

Různé (Ze světa)

Bryologická sekce Polské botanické společnosti pořádá 6.-10.9.2005 bryo-workshop v Słowińském národním parku na pobřeží Baltského moře. Na programu jsou především exkurze do rašeliništních biotopů a borových lesů s dominantní šichou černou. Ubytování, stejně jako stravování stojí 25 zł na osobu. Zájemci prosím kontaktujte Krzysztofa Gose (biokg@univ.gda.pl).

Ewa F u d a l i

Kalendárium

- 18.-23.7.2005 17. mezinárodní botanický kongres ve Vídni
- 23.-26.7.2005 „Moss 2005“ – konference o biologii mechu *Physcomitrella patens*, Brno
- 22.-27.7.2005 Lichenologické setkání Nordic Lichen Society, Narsarsuaq, Grónsko
- 12.-17.8.2005 Konference Americké bryologicko-lichenologické společnosti (ABLS), Austin, Texas, USA (Botany 2005)
- 16.-19.8.2005 Konference o taxonomicko-nomenklatorických otázkách ve Vierves-sur-Viroin, Belgie

- 22.-25.8.2005 „The State of Bryophyte Ecology 2005“ v Kékedu, Maďarsko – konferencie sružení Bryoplanet
- 5.-10.9.2005 Určovací kurs na rod *Grimmia* a čeleď Leskeaceae v Besse-en-Chandesse, Massif Central, Francie
- 6.-10.9.2005 Setkání Bryologické sekce Polské botanické společnosti v Słowińském národním parku
- 12.-17.9.2005 Setkání polských lichenologů, Białystok a Goniądz, Polsko
- 18.-22.9.2005 Výroční setkání a Symposium Britské bryologické společnosti, Bangor, Wales
- 21.-24.9.2005 XV Simposio de Botánica Criptogámica, Bilbao, Španělsko
- 22.-25.9.2005 Podzimní bryologicko-lichenologické dny naší sekce v ČR
- 22.-26.11.2005 „Conservation Ecology of Cryptogams“ v Bispgårdenu, Švédsko – konferencie sružení Bryoplanet
- 2007 IAB setkání v Kuala Lumpur, Malajsie

V Ý R O Č Í – A N N I V E R S A R Y

RNDr. IVAN PIŠŮT, DrSc. – JUBILANT

Osobnosti schopné pozdvihnúť úroveň vednej disciplíny a pritiahnúť k nej svojim entuziazmom nových záujemcov sú dôležité na každom poste. Čím je zložitejšie založiť tradíciu toho-ktorého odboru (v prípade absentujúcich pedagógov či chýbajúceho vybavenia), tým dôležitejšími a potrebnejšími sú. Lichenológia, súc na Slovensku v tomto stave v 50-tych rokoch 20. storočia, sa jej dočkala v osobe RNDr. Ivana Pišúta, DrSc., ktorý 13. marca 2005 oslavil svoje 70. narodeniny.

Svoje zaniehanie prezentuje Dr. Pišút kontinuálne v rámci pracovísk, na ktorých pôsobí a pôsobí, počnúc Slovenským ústavom pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody, cez Prírodovedné múzeum Slovenského národného múzea po Botanický ústav SAV. Keďže sa vydal priekopníckou cestou, v rámci odboru lichenológia pôsobil na všetkých frontoch (inventarizačné prieskumy, budovanie zbierok vlastnými zbermi i akvizíciami, záchrana vzácneho historického materiálu, vydávanie exsikatovej zbierky, popularizácia). Osobitnou a úspešnou kapitolou jeho aktivít je vedecká činnosť. Pre územie Slovenska zistil desiatky druhov dosiaľ neudávaných, spracoval diverzitu mnohých území. Prispel k štúdiu lichenoflóry viacerých balkánskych a mediteránnych krajín, Turecka, Kaukazu či strednej Ázie. Špecializoval sa na rody *Collema* a *Cladonia*. Patrí k európskym priekopníkom lichenoidikačných prác, v prípade vplyvu alkalických magnezitových úletov na epifyty i svetovej úrovne. Dr. Pišút je autorom, či spoluautorom taxónov nových pre vedu (*Absoconditella lignicola*, *A. fossarum*, *Solenopsora carpatica*, *Aspicilia caesiascens*) a nových kombinácií (*Collema nigrescens* var. *subnigrescens*, *Collema polycarpon* subsp. *corcyrense*, *Squamarina gypsacea* var. *subcetrarioides*, *Aspicilia schafeevii*). Sumarizácia poznatkov z jeho terénnych výskumov zameraných na mapovanie rozšírenia epifytických lišajníkov Slovenska vyústila do doktorskej dizertačnej práce a monografie.

Vďaka tejto svojej aktivite, pedagogickým schopnostiam i vtipnej charizme neostal, ako hovorí klasik, „sám vojak v poli“. Svojich žiakov má rozptýlených po svete, mnohí pôsobia v iných sférach, no čo je dôležité, má za sebou svoje lichenologické štafetové družstvo.

Nepodceňoval rozširovanie poznatkov ani prostredníctvom vedeckých spoločností. Ako člen Slovenskej botanickej spoločnosti pri SAV sa stal v roku 1972 spoluzakladateľom Sekcie nižších rastlín SBS, ktorá rozvíjala svoju činnosť predovšetkým na pôde Slovenského národného múzea